

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
मंत्रालय मुंबई- ४०० ०३२
शासन निर्णय क्रमांक एमएफपी-२१-०४/प्र.क्र.६७/फ-१
दिनांक : २८ फेब्रुवारी, २००६

प्रस्तावना :-

राज्यात महाराष्ट्र वनोपज (व्यापार विनियमन) अधिनियम, १९६९ व त्याखालील नियमानुसार तेंदू पानांची विल्हेवाट लावली जाते. तेंदू पाने संकलनाबाबत शेजारील राज्यांमध्ये अवलंबिण्यात येणाऱ्या पद्धती तसेच यासंदर्भात विविध स्तरावरून होणाऱ्या सूचनांचा व मागण्यांचा सर्वंकष विचार करून शासनाने तेंदू संकलनाचे नवीन धोरण ठरविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. त्यानुसार शासनाने खालील प्रमाणे निर्णय घेतलेला आहे :-

शासन निर्णय :-

सन २००६ च्या तेंदू हंगामापासून सुधारित एकमुस्त पद्धतीने तेंदू संकलनान्वये जमा होणाऱ्या उत्पन्नातून तेंदू पाने संकलनावरील खर्च वजा जाता, उर्वरित निव्वळ नफा हा तेंदू पाने संकलन करणाऱ्या मजुरांना त्यांनी संकलन केलेल्या पानांच्या प्रमाणात " प्रोत्साहनार्थ मजुरी" म्हणून वाटप करण्यात यावा. याकरिता वनविभागांतर्गत विभागीय पातळीवर स्वतंत्र स्वीय प्रपंची लेखा उघडण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

तेंदू पानांपासून मिळणाऱ्या उत्पन्नातून शासनाचा खर्च वजा जाता उर्वरित रक्कम प्रोत्साहनात्मक मजुरीच्या वाटपासाठी, पुढीलप्रमाणे पद्धत अवलंबिण्यात यावी :-

(१) स्वीय प्रपंची लेखा :-

तेंदू पानांपासून मिळणारे स्थूल उत्पन्न जमा करण्यासाठी तसेच त्यातून खर्च करण्यासाठी, महाराष्ट्र कोषागार नियम भाग-१, १९६८ मधील तरतुदीनुसार स्वीय प्रपंची लेखा (Personal Ledger Account) जिथे तेंदू पानांचे संकलन आहे तेथील उपवनसंरक्षक / उपविभागीय वन अधिकारी (स्वतंत्र विभाग) यांच्या पातळीवर उघडण्यासाठी तसेच या लेख्यामध्ये जमा होणारी / खर्च होणारी व लेखापरीक्षणाच्या दृष्टीकोनातून नियंत्रण असण्यासाठी, संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, बोरीवली येथे स्वीय प्रपंची लेखा बाबत जी लेखा पद्धत आहे त्यानुसार तेंदू पानांपासून मिळणाऱ्या या उत्पन्नाच्या विल्हेवाटीसाठी लेखापद्धती वापरण्यात यावी. या पद्धतीचा संक्षिप्त तपशील खालील प्रमाणे आहे :-

अ) महाराष्ट्र कोषागार नियमावली १९६८ भाग-१ चे नियम ५१८ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ज्याचे नावे स्वीय प्रपंची लेखा असेल त्यांच्याकडे तेंदू पानापासून प्राप्त उत्पन्नाचे बाबतीत मिळणारी रक्कम जमा करण्यात यावी.

ब) महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८ भाग-१ मधील नियम ११२ नुसार व महाराष्ट्र कोषागार नियमावली भाग-२ मधील फार्म एमटीआर-६ हा चलनासाठी असून त्या चलनाद्वारे सदर रक्कम स्वीय प्रपंची लेख्यामध्ये जमा करण्यात यावी.

क) ज्यांचे नावे स्वीय प्रपंची लेखा आहे, त्यांचे नावे धनादेश पुस्तक संबंधित कोषागार आधिकारी यांचेकडून प्राप्त करून घेण्यात यावी व त्यातून होणाऱ्या खर्चाचे धनादेश देण्यात यावेत.

६) सदर रक्कमेचा जमा व खर्च हा स्वतंत्र रोकड वहीत ठेवण्यात यावा.

७) ज्याप्रमाणे रोजनेतर कामाची कार्यप्रणाली आहे, त्याच कार्यप्रणाली प्रमाणे दरमहा संचितरकमाचे लेखा विभागीय कार्यालयातील स्वतंत्र रोकडवहीत समायोजन केले जावे व त्यानंतर संचितलेखा तयार करून (फॉर्म नं. २५ व ३५) महालेखाकार व नियंत्रण अधिकारी यांना सादर करण्यात यावेत (सर्व प्रमाणके लेखा परिक्षणासाठी विभागीय कार्यालयात ठेवली जातील)

८) स्वीय प्रपंची लेख्यामधील जमा व खर्च रक्कमेचे लेखापरीक्षण महालेखाकार व प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे कार्यालयातर्फे करण्यात येईल.

✓ (२) मजुरांना द्यावयाच्या प्रोत्साहनात्मक रकमेचा विनियोग :-

तेंदू पानाच्या उत्पन्नातून खर्च वजा जाता उर्वरित रक्कम तेंदूपाने संकलन करणाऱ्या लोकांना प्रोत्साहन रक्कम म्हणून देण्यात यावी. यासाठी खालील प्रमाणे पद्धती अवलंबण्यात यावी.

अ) वनपरिक्षेत्र अधिकारी यांचे पातळीवर तेंदूपाने संकलन करणाऱ्या लोकांना ओळखपत्र जारी करण्यात यावा. त्या ओळखपत्रामध्ये तेंदू हंगामाचे वर्ष, संकलन केंद्राचे नाव, तेंदूपाने संकलन कर्त्याचे नाव व पत्ता, प्रत्येक तेंदू हंगामात संकलन कर्त्यातर्फे संकलित केलेल्या एकूण पानांच्या पुड्यांची मात्रा, प्रत्येक तेंदू हंगामात संकलनकर्त्यास दिलेली एकूण खरेदीची रक्कम इत्यादीचा समावेश राहावा.

ब) वनपरिक्षेत्राधिकारी यांच्या पातळीवर ज्या तेंदूपाने संकलनकर्त्याने तेंदू हंगामामध्ये तेंदूपानांचे संकलन केलेले आहे, त्या लोकांच्या बाबतीत नोंदवही ठेवण्यात यावी, सदर नोंदवहीमध्ये घटक क्रमांक व नाव, तेंदूपाने संकलनकर्ता यांचे नाव व पत्ता, संकलित केलेल्या तेंदूपानाची मात्रा, दिलेली एकूण खरेदी रक्कम याचा तपशील नमूद असावा.

क) तेंदू हंगाम संपल्यानंतर १५ दिवसाचे आत सदर नोंदवही वनपरिक्षेत्र अधिकारी प्रमाणित करून संबंधित उग वनसंरक्षक यांना सहाय्यक वनसंरक्षकांपासून सादर करतील.

६) वरील "क" चे आधारे घटक निहाय प्रोत्साहनात्मक रक्कम ठरविण्यात येईल व प्रत्येक घटकातील संकलित झालेल्या तेंदू पानाचे आधारे प्रती प्रमाण गोणी प्रोत्साहनात्मक दर संबंधित उग वनसंरक्षक / उग विभागीय वन अधिकारी (स्वतंत्र वन विभाग) निश्चित करतील व या प्रमाण

गोणी प्रोत्साहनात्मक दरानुसार त्या-त्या घटकातील तेंदूपाने संकलनकर्त्याने संकलित केलेल्या तेंदू पानाचे परिमाणानुसार वनपरिक्षेत्राधिकारी प्रोत्साहनात्मक रक्कम वितरीत करतील.

इ) तेंदू घटकाच्या अनुरोधाने तेंदू व्यापाऱ्यांकडून पूर्ण रक्कम प्राप्त झाल्यानंतर ३० दिवसांचे आत प्रोत्साहनात्मक मंजूरीचे वितरण करण्यात यावे.

फ) संकलित होत असलेल्या तेंदू पानाचा लेखा ज्या पध्दतीप्रमाणे सध्या ठेवण्यात येत आहे तीच पध्दत यापुढेही चालू राहील.

ग) तेंदू पाने संकलित करणाऱ्या वनमजुरांसाठी गट विमा योजना लागू करण्यात यावी. या योजनेचा प्रिमियम भरण्यासाठी लागणाऱ्या रक्कमेचा विनियोग सदर प्रोत्साहनात्मक रकमेमधून करण्यात यावा. सदर योजना वेळेअभावी सन २००६ च्या हंगामापासून लागू करता न आल्यास ती सन २००७ च्या हंगामापासून लागू करण्यात यावी.

गावातील किंवा गाव समुहातील तेंदू पाने संकलन करणाऱ्या लोकांना प्रोत्साहनात्मक रक्कम सोयीस्कर ठिकाणी जाहीरित्या समारंभपूर्वक देण्यात यावी.

सन २००२, २००३ व २००५ च्या तेंदू हंगामात सुधारित एकमुस्त पध्दतीने केलेल्या तेंदू संकलनास या शासन निर्णयान्वये कार्योत्तर मंजूरीही देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(शिरीष राणे)

विशेष कार्य अधिकारी
महसूल व वन विभाग.